

Sanal Alemde Hak Arayislari: Internet'te Telif Hakki Sorununun Boyutlarına Kısa Bir Bakış^â

Mustafa SAGSAN^{â â}

Uzun yıllardan beridir süregelen telif hakları sorunu, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle beraber İnternet'e taşınmıştır. İnternet üzerindeki elektronik kaynak kullanımının son zamanlarda artması, bunların kontrolünü gerektirmiştir. Bu kontrol özellikle eser sahiplerinin hem maddi hem de manevi haklarını koruyacak şekilde sağlanmalıdır. Bu nedenle okuyacağınız bu çalışma, İnternet üzerindeki bilgi kaynakları kullanımının denetimini sağlama amacına yönelik olarak "telif hakkı" sorununun boyutlarını incelemiştir.

Giriş

Bilgiyi ister üretsin, ister kullansın veya kullandırsın tüm bilim insanları, ona kolay, hızlı, adaletli ve yasal bir şekilde erişilebilmesini isterler. Bu düşünceden yola çıkarak, İnternet ortamındaki elektronik yayınlara ait eser sahiplerinin haklarının korunması ve kullanım sırasında ortaya çıkacak eğitimsel, teknolojik, hukuksal ve idari boyutların çözülmesi sorunu giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Hangi ortamda bulunursa bulunsun, her türlü bilgi kaynağının mutlaka bir sahibi bulunmaktadır. Eser sahipliği olarak nitelenen bu kavram, eseri yaratan ve aksi belirtilmedikçe yarattığı eserin en üst düzeydeki sorumlusu olan kişidir. Eser sahipliği hakkı ise, eser sahibinin eserinden kazandığı mali ve manevi hakları içermektedir. Aslında gerek eser sahipliği, gerekse de eser sahipliği hakkının temel dayanak noktası fikri haklardır.

Fikri hakların en önemli özelliklerinden birisi, fikir ve kültür alanında faaliyet gösterenlerin karşılıklı güven içerisinde yatırım ve ticaret yapabilecek ortamı sağlamasıdır. Yani, eser sahibinin yarattığı eserden geçimini sağlamasıdır. İnternet'te bilginin küresel olarak paylaşımının kolaylaşması, fikri hakların önceden tahmin edilemeyen boyutta ihlal edilmelerine neden olmuştur. Bu durum, sayısal filigran ve şifreleme ile haksız kullanımları kovuşturmaya ve bunlara karşı etkin bir koruma sağlamaya ilişkin çalışmaların engellenmesiyle devam etse dahi, fikri haklar yönünden yeni teknolojiler sayesinde geliştirilen dezavantajlar, bu teknolojilerden istifade edenler için bir avantaj oluşturmamıştır. Böylelikle, her eser sahibi, İnternet üzerinden yayınladığı bilimsel eserinin kullanımına ilişkin takip sürecini kendi çabaları ile gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu gayretler ise İnternet ortamında bulunan eserlerin kullanımına ilişkin telif hakkı sorununu gündeme getirmiştir.

Geleneksel ortamlardaki bilgi kaynaklarının elektronik ortama aktarılması, çağımızın bilgi ve iletişim çağı olması, bilgi ile ilgili faaliyetlerin genellikle elektronik ortamlarda gerçekleştirilmesinin tercih edilmesi, İnternet teknolojilerinin kullanımının artması vb. gibi bir çok nedenden ötürü fikri haklarla ilgili yeni kavramlar gündeme gelmiştir. Bu kavramları kısaca şu maddelerle ifade etmek mümkündür:

- ✓ bilgi toplumu (information society),
- ✓ bilgi teknolojileri (information technologies),
- ✓ bilgisayar programları (computer programs),
- ✓ veri tabanları (data bases),
- ✓ İnternet (İnternet),

© 10-12 Ekim 2002 tarihinde Samsun 19 Mayıs Üniversitesi'nde yapılan sunumun genişletilmiş halidir. Bildiri slaytları için bkz. <http://www.unak.org.tr/unak2002/mustafasagsan.ppt>

©© Baskent Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim görevlisidir. E-Posta: msagsan@baskent.edu.tr

- ✓ Intranet,
- ✓ www (world wide web),
- ✓ Internet alan adları (Internet domain names),
- ✓ elektronik posta (e-mail, electronic mail),
- ✓ elektronik ticaret (e-com, electronic commerce),
- ✓ biyoteknoloji (biotechnology) vb.

21. yüzyılda yoğun kullanımı ile geleneksellesen bu terminolojik kelimelerin çağa kazanımıyla kalınmamış ve fikri haklar ile ilgili tartışmalar global düzeyde ele alınmıştır. İlk tartışma Amerika Birleşik Devletleri'nde World Intellectual Property Organization (WIPO) tarafından başlatılmıştır. WIPO, 1998 yılı raporunda aynı yıl içinde Internet teknolojisi ile ilgili verilen patent sayısında %238 artış olduğunu açıklayarak bu alandaki tartışmalarını başlatmıştır. Daha sonra tartışmalar, Internet ve elektronik ticaretin fikri hakların korunmasına etkileri konusu ortamına taşınmıştır. Internet alan adlarının, elektronik posta adreslerinin ve elektronik ticaret sırasında kullanılan tanıtıcı işaretlerin, ticaret unvanları, ticaret ve hizmet markaları, tanınmış markalar gibi kavramlar en önemli tartışma konularını oluşturmıştır.

Fikri Haklar üzerine yapılan bu tartışmalar daha sonra "fikri mülkiyet" teriminin ne olduğu üzerine odaklanmıştır. Fikri mülkiyet, Telif Hakkı, Patent, Ticari marka, Ticari sırlar gibi konuların kapsadığı daha geniş anlamda kullanılan terim olarak ifade edilebilir. Telif hakkı (copyright) aslında fikri mülkiyetin bir unsuru olarak dikkat çekmektedir.

"Telif Hakkı" Kavramının Anlaşılması

Telif hakkı esasen, bilim ve sanat alanındaki faaliyetleri düzenleyen ve kurallar koymaya yarayan bir haktır. Bir yandan yazarlar ve sanatçıların özgün eserleri üzerindeki menfaatlerini koruma altına almayı amaçlarken, öte yandan da baskalarının bu fikirleri ve bilgileri kullanmalarını teşvik eder. Yani telif hakkı, her türlü bilimsel eserden istifade edilerek yeni eserlerin ortaya çıkmasını özendirir. Telif hakkı, kişinin yarattığı fikir eserlerinin her mülkten daha fazla o kişiye ait olduğu düşüncesine dayanır. Bir başka deyişle, yazar ve sanatçıların kendi eserlerine sahip olma haklarının kanunda ifade edilmesidir. Bu kanun ise çıkarılan bir diğer kanunla korunur ve ülkeden ülkeye değişiklik gösterir. Telif hakkı kanunu, iletişim, basım ve dağıtım teknolojilerinde ve bunlara bağlı olarak uluslararası hukukta meydana gelen gelişmeler göz önüne alınarak zaman zaman güncelleştirilmektedir.

Internet'te Telif Hakkı Sorununun Ortaya Çıkış Nedenleri

Bu kısmın amacı, Internet ortamında bulunan elektronik yayınların kullanımından doğan telif hakkı ihlallerinin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenleri sıralamaktır. Bu etkenlerden ilki, basılı eserlerin sayısal ortamlara aktarılması sonucu çoğaltılabilmeleri kolaylığıdır. Her elektronik yayının, Internet ortamında kolayca çoğaltılabilmesi, daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamaktadır. Bu da yayının izin alınmadan sayıca çoğaltılması anlamına gelmektedir ki bu durum telif hakkı ihlalini açıkça ifade etmektedir. İkinci etken, elektronik ortam ile eserlerin gittikçe daha küresel bir ortamda hizmete sunulmasıdır. Yani, Internet üzerinden yayınlanan her eser, daha geniş kitlelere ulaştığından, eserin izin alınmadan kullanımı/ihlal edilmesi artmaktadır. Elektronikleşme sayesinde, ticari çalışmalarda engellemenin giderek önemini yitirmesi, Internet'teki telif hakkı sorununun ortaya çıkmasında üçüncü etkidir. Son etken ise, eser sahibi ve kullanıcının telif haklarının küresel ortamda farklı ulusal kanunlar ile yargılanması sorunsalında ne yapacaklarını bilmemesidir. Aslında bu etken, telif hakkı sorununun tek bir ülkeyle ilgisi olmadığını ve Internet'te yayınlanan her eserin hangi ülkenin mevzuatına göre işlem göreceği ikileminin uluslararası boyutunu oluşturmaktadır.

Telif Hakları Açısından İnternet'in Önemi

“Telif hakları, sağlam bir ekonominin alt yapısı olmasının yanında, mesela gelişmiş ülkelerde aynı zamanda büyük bir endüstri koludur da.” cümlesi sanıyorum ki bilgi teknolojileri kullanımının had safhada olduğu günümüzde, bilgi ekonomilerinin telif hakları açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır. Telif hakları perspektifinden bakıldığında, elektronik formatta yayınlanan eserlerin, İnternet'te yayımlanmasına ilişkin kullanıcılara/eser sahiplerine bir takım avantajlar sağlamıştır. Örneğin, İnternet aracılığı ile yayınlanan bir eserin, kolay çoğaltılabilmesi ve dağıtılabilmesi hem yazara hem de eseri kullanmak isteyen kullanıcılara bir takım getiriler sağlarken, telif hakları açısından yazarlar için dezavantaj oluşturmaktadır. Bu ortamda eserin kolayca dağıtılabilmesi, eserin kullanımını dolayısıyla da telif hakkı ihlallerini arttırmaktadır. Yine, “klasik eser” tanımının ortadan kalkması, yeni eser türlerinin ortaya çıkması, etkileşimlilik ve değişkenlik, dogrusal olmama ve sınırlar üstü kapsam gibi özellikler aslında yazarlar için artı değer sayılırken, telif hakkı yasasına göre de bunların izinsiz kullanılması bir kayıp olarak değerlendirilmektedir.

Bunlara ek olarak,

- ✓ İnternet'in hiçbir hukuki kişiliğe/kuruma ait olmayan yapısı ile yasal düzenlemeleri zorlaştırması,
- ✓ Uygulanacak hukukun tespiti yani “Devletler Hususi Hukuku”na ilişkin sorunların bulunması,
- ✓ İnternet üzerinde yapılan hak tecavüzlerinde, saldırıyı yapanın saptanması ve bu ihlalin önlenmesinin son derece zor olması,
- ✓ İnternet'in “bir özgürlük ortamı” şeklinde nitelendirilmesinden doğan yasal ve teknik düzenlemelerin geliştirilmesinin engellenmesi...

gibi nedenlerden dolayı eserin, İnternet ortamında yayınlandığı zaman telif hakkı ihlalini kolaylaştıran gerekçeler arasında sayılabilir.

İnternet'te telif hakkına ilişkin bir diğer tartışma konusu da “*Aslına Uygunluk*” başlığı altında ifade edilebilir. Bu kavrama göre, gerek yazarlar gerekse yayıncılar, elektronik yayınların aslına uygun olup olmadığının tartışmasını yapmaktadırlar. Aslında, elektronik yayınların çoğu zaman aslının mükemmel kopyaları olduğu söylenir fakat aslına uygun olup olmadığı saptanması mümkün değildir. Aslına uygun olsa bile, elektronik yayınların erişilmek istenen özgün yayın olup olmadığı, yayının entelektüel tutarlılığının bulunup bulunmadığı tartışmalarını gündeme getirmekte ve tartışmalar bu şekilde devam etmektedir.

ABD'deki Telif Hakları Tartışmaları

İnternet'in yaygın olarak kullanıldığı gelişmiş ülkelerde özellikle ABD'de hukuki zeminde telif hakkı sorununa ilişkin düzenlemeler devam etmektedir. Aslında, söz konusu ülkelerdeki sorunlar bütün yönleriyle taraf olan kesimlerce henüz bir sonuca bağlanamamıştır. Telif hakları yasasının uygulanmasını destekleyenler, kütüphaneciler, eğitimciler, yazarlar, bilim adamları ve yayıncılardır. Yani özellikle bu sektör üzerinden geçimini sağlayan kesimlerdir.

ABD'de Bill Clinton'un imzası ile 28 Ekim 1998 tarihinde ABD'de “**Digital Millennium Copyright Act**” yasası kabul edilmiştir. Böylelikle, mevcut telif hakları rejimi İnternet için de geçerli olmuştur. Bundan önce zaten WIPO 1996 yılı Aralık ayında İsviçre'nin Cenevre kentinde toplanmış ve 150 ülke tarafından benimsenen iki antlaşma imzalanmıştır.

- ✓ *WIPO Copyright Treaty*
- ✓ *WIPO Performances & Phonograms Treaty*

Antlaşmaya imza atan ülkeler bu kanunu telif hakları yasalarına eklemişler ve tartışmayı büyük oranda azaltmışlardır.

Türkiye’de Telif Hakkı’nın Durumu

Sorunları genel hatları ile bu şekilde sıraladıktan sonra Türkiye’deki telif hakkı durumuna göz atmakta yarar vardır. Ülkemizde, telif hakları yasası aslında 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu” ile korumaya alınmış ve 1951 yılında yürürlüğe girmiştir.

Bu kanun, ilim ve edebiyat eserlerini (bilgisayar programları dahil), müzik eserleri, güzel sanat eserleri ve sinema eserlerini konu almaktadır. Bu alanlarda yaratılmış eserlerin sahiplerine manevi ve mali olmak üzere iki grupta ele alınan haklar tanımlanmıştır. **Manevi haklar** arasında “*Umuma Arz Salahiyeti*” başlığı altında, bir eserin genel kullanım alanlarına açılması tayıninin eser sahibine ait olduğunu açıklamaktadır. Bu haklar başlığı altında bulunan “*Adın Belirtilmesi Salahiyeti*”’nden anlatılmak istenen şey, eserin adsız olarak, genel kullanım alanında yayımlanması veya sunulmasındaki kararın yine tamamen eser sahibine ait olduğu düşüncesidir. Son olarak da, eser sahibinin izni olmadıkça, eserde veya eser sahibinin adında kısaltma, ekleme ve başka değıstirme yapılmadığını ifade eden “*Eserde değıstiklik yapılmasını menetmek*” başlığı bulunmaktadır. Sonuç olarak manevi haklar, eser sahibinin, eserinin sahipliğini üstlenme ve eserinin özelliğine ve bütünlüğüne saygı gösterilmesini talep etme hakları ile ilgilidir

Maddi haklara gelince, özet olarak “eser sahibinin eserinden kazandığı para ile geçinebilmesini sağlayan haklar” olarak ifade edilmektedir. Maddi haklar kendi içinde bir takım çeşitlere ayrılmıştır. Örneğin, *isleme, çoğaltma, yayma, temsil etme ve isaret, ses/görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı* gibi işlemleri kapsamakta ve bunları “Eser sahiplerinin izni olmadan baskaları bu hakları kullanamazlar.” cümlesi ile sınırlamaktadır.

Geleneksel eserlerin İnternet üzerinden yayınlanmaya başlamasıyla birlikte, FSEK bu alanda kontrol edici ve yaptırım mekanizmasını sürdürüebilmek için 1983 ve 1995 yıllarında iki kez değısime ugramıştır. Son olarak 21 Ekim 2001’de yayma hakkı kısmına yenilikler getirilerek bu alandaki istikrarlı yapısını korumaya çalışmıştır. Bu değıstiklik ile,

Madde 23. – “Bir eserin aslini veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satısa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Yurt dışında çoğaltılmış nüshalar her ne surette olursa olsun eser sahibinin ve/veya eser sahibinin iznini haiz yayma hakkı sahibinin izni olmaksızın ithal edilemez.

Tüm bu kanunlara göre bilgisayar programları yazılım hakkı sahibinin izni olmaksızın kopyalanamaz, bedelli ve bedelsiz dağıtılamaz, kiralanamaz, izinsiz bir başka ülkeden ithal edilemez. Yazılım korsanlığı yapan her kişi ve kuruluş aslında hırsızlık yapmış sayılır ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) gereğince cezalandırılır. Yazılım telif haklarını ihlal eden kişiler aşağıdaki yasal yaptırımlarla karşı karşıya kalırlar:

- Lisans başına 10 milyar TL’den 150 milyar TL’ye kadar para cezası
- 2 yıldan 6 yıla kadar, para cezasına çevrilmeksizin hapis
- 3 yıla kadar meslekten men cezası.
- Çoğaltmada kullanılan veya kopya yazılımların yüklenmiş olduğu bilgisayar ve araçlara el konulması”

açıklamalarını içermektedir.

FSEK’in son olarak 1995 yılında gerçekleştirdiği yasa değıstikliğini gerekçelerini genel olarak iki aşamada sıralayabiliriz. Bunlardan ilki, Türkiye-AB Gümrük Birliği mevzuat uyum çalışmaları çerçevesinde bilgisayar programları, veritabanları, sinema eseri sahipliği, koruma süreleri, meslek birlikleri, eser sahiplerinin haklarının ihlaline ilişkin verilen cezaların yeniden tanzim edilmesi gibi zorunlulukların getirilmesidir. İkincisi ise, eser sahiplerinin mali ve manevi haklarına zarar vermemek kaydı ile fikir ve sanat eserlerini özgün bir şekilde yorumlayan icracı sanatçılarla, bir icrayı ya da sesleri ilk defa tespit eden ses taşıyıcı yapımcıları (fonogram) ve radyo televizyon kuruluşlarının sahip olduğu haklar üzerinde değıstiklikler yapılmıştır.

FSEK’deki bu değıstikliklerin yapılmasına rağmen, FSEK’in 42. maddesine yer alan “aynı alanda birden fazla meslek birliği kurulabilir” hükmünün ters etki yaratması sonucu ve Türkiye’nin 1996 yılında WIPO’ya taraf olmasından kaynaklanan zorunlulukların bulunması gibi nedenlerden

ötürü bu degisiklikler yetersiz kalmistir. Son olarak 3 Mart 2001 tarihinde 4630 sayili kanun geregi Türkiye bugünkü halini olusturan yeni FSEK'i yürürlüğe koymustur.

Türkiye İçin Kısa Bir Değerlendirme

Türkiye'nin telif hakkı kanununu içeren FSEK'de, eser sahibinin hakları ve komsu hakları ile ilgili elektronik ortamda kullanılan eserlerin ihlal edilmesine yönelik önlemlere kapsamlı bir şekilde yer verilmemistir. Sadece yazılım sektörünün kopyalanmamasına ilişkin birtakım para ve hapis cezaları verilmiş fakat özellikle sanal ortamlardan indirilen bilgilere ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Yani her ne kadar FSEK bunların izinsiz indirilmesinin suç olduğunu ve bunlara ilişkin cezaların uygulanacağını belirtse de, çalışmalar özellikle bu bilgileri izinsiz kopyalamayı engelleyecek teknolojilerin üretilmesi ve bir şekilde izinsiz bilgi hirsizliğinde bulunan kullanıcıların takip ve tespit edilmesi bağlamında yetersiz kalmıştır.

İnternet ortamındaki fikri hakların korunmasına ilişkin bir diğer husus ise, uluslararası bir mevzuatın olmamasından kaynaklanan sorundur. Özellikle, İnternet üzerinden hizmete açılan bir eserin, global anlamda istifadeye sunulması, bu alandaki uluslar arası mevzuat çalışmalarının bulunması zorunluluğunu getirmektedir. Türkiye'nin, mevzuat açısından bu anlamda eksiklikleri bulunmaktadır.

Türkiye İçin Öneriler

Telif hakkı ihlalinin kısıtlanması ve engellenmesine yönelik olarak ülkemizde şu şekilde düzenlemeler yapılabilir.

- ✓ İnternet'te fikri hakların korunmasına ilişkin mevcut yasal düzenlemeler öncelikle Türkiye'nin iç mevzuatına yansıtılmalıdır.
- ✓ Bu mevzuatın uygulanmasında görev alacak kişilerin, İnternet'te telif hakkı ihlalleri konusunda eğitilmeleri gerekmektedir.
- ✓ Bilisim suçları ile ilgili özel cezai düzenlemeler yapılmalıdır.
- ✓ Okullarda ve üniversitelerde İnternet kullanım etigine ilişkin dersler verilmelidir.
- ✓ İnternet'te telif haklarının ihlaline ilişkin cezaların engellenmesi, bu derslerde anlatılarak caydırıcılık sağlanabilir.

Türkiye'de de telif haklarının korunmasına yönelik teknolojik çalışmalar ilgili örgütlerce başlatılmalıdır. Özellikle, eser kullanımını saptayacak ve takip edecek sisteme yönelik olarak gerçekleştirilecek teknolojik faaliyetler hususunda adımlar atılmalıdır. Bunun için eser sahiplerinin gerekli altyapıyı hazırlamasının yanında eserlere dijital kimlik bilgileri, yani filigranlar konulmalıdır. Bu kimlik bilgileri ile eserlerin İnternet ortamındaki takibi daha kolay sağlanacaktır. Eserlerin dijital ortamda yasal bir çerçevede kullanıcılara ulaşabilmesi için Türkiye'deki gerek mevzuat, gerek hukuksal, gerek eğitimsel ve gerekse teknolojik çalışmalar, İnternet ortamındaki telif hakkı sorununun çözümüne yönelik öncelikli adımlar atılmalıdır. Böylelikle, eser sahiplerinin yazdıkları eserden geçimini sağlayacak şartlar yerine getirilecektir. Sonuç olarak Dr. Hüseyin Günerhan'ın söylediği şu söz telif hakkının ihlalinin takibi anlamında her hususu bütün açıklığı ile ortaya koymakta ve önemini dile getirmektedir.

“Yasalara, insana, kendine ve emeğe saygı, kopya yazılım kullanmaya son.”

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ✓ **[Kanun]**: 5846 Sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü, 1997.
- ✓ **Acun**, Ramazan, “İnternet ve Telif Hakları”, Bilgi Dünyası Cilt:1 Sayı: 1, 5-26 ss., 2000.
- ✓ **Acun**, Ramazan, “Yeni Fikir ve Sanat Eserleri kanunu”, İLESAM Bülteni 55, (Ocak-Mart, 2001), ss. 4-7.
- ✓ **Andersen**, Arthur, “Değişim.tr: İnternet’le Gelişimde Türkiye”, İstanbul: TIB yayınları, 2001.
- ✓ **Crews**, Kenneth D., “Copyright Law, Libraries and Universities”, India University School Library and Information Science, October 2001.
- ✓ **D’Amico**, Marie. “Digital Copyrights In an Analog World”, Digital Media, Vol: 4, No: 5, 1994.
- ✓ **Dedeoğlu**, Gözde “Etik ve Bilisim” Ankara: Türkiye Bilisim Derneği Yayınları, 2001.
- ✓ **Green**, David, “Copyright: Dead or alive in a digital age?”, National Initiative for a networked cultural heritage, Vol: 13, No: 1, 1997.
- ✓ **İsikli**, Hasibe, “Fikri Haklar ve Bilisim” İzmir: IV. İzmir İktisat Kongresi, 20 mart 2002.
- ✓ **Kaplan**, Yavuz, “İnternet Ortamındaki Telif Hakkı İhlallerine Uygulanacak Hukuk”, Türkiye Bilisim Surasi, <http://www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/95.doc>
- ✓ **Köseoğlu**, Emine Nergiz, “İnternet Ortamındaki Yayınlarda Telif Hakları” Global Menkul Değerler A.Ş., İstanbul,
- ✓ **Memis**, Tekin. “İnternet Ortamında Fikri Haklar Ve Korunması” [y.y.], [yayl.y.].
- ✓ **T.C. Basbakanlık DPT**. “VIII. Bes Yıllık Kalkınma Planı:Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu” Ankara, DPT, 2000.
- ✓ **Tennant**, Roy. “Copyright and Intellectual property Rights”, Library Journal, Vol: 124, Issue: 13, 1999.
- ✓ **Tonta**, Yasar, “Elektronik Yayıncılıkta Son Gelişmeler” Bilgi Dünyası, Cilt:1 Sayı:1, 89-132 ss., 2000.